

Budai Krisztián

A Hand-Percussion

hangszerelemző sorozat, 1. rész

Bevezetés

Előszó

A Hand-Percussion¹ hangszerelemző sorozat előzménye a Dobos Magazinban² 2013 április – 2014 április között online megjelent cikksorozat³. Lényegében a Parlandoban újra közreadjuk őket, de tartalmilag ahol szükséges, ott megújítva, kiegészítve, és a sorozatot továbbfolytatva.

A sorozatban bemutatásra kerülnek a ezen cikk legutolsó, „Gyakran használatos, ide sorolható hangszerek” címmel jelzett bekezdésben felsorolt ütőhangszerek.

A sorozat 1. részének a célja, hogy a témát több oldalról is jól körüljárjuk, és a zenében betöltött szerepére rávilágítsunk.

Megfogalmazása

A Hand-Percussion alatt a kézzel megszólaltatható ütőhangszereket és az azokon való játékot értjük. A zeneművészet egy típusa az ütőhangszeres családon belül, de a komolyzenei ütözéstől, a dobfelszerelésezéstől, és a magyar népi ütözéstől⁴ elkülönítve kezeljük, mert ezt manapság már egy különálló 4. csoportnak kell tekinteni. Minden kultúra kézi ütőhangszerei ide tartoznak. Az előbbi három szakkal kisebb-nagyobb átfedések előfordulnak.

---

1 A szónak nincs még egyértelműen elfogadott magyar nyelvű leképezése. Már megjelent a népi ütőhangszer elnevezés, de ez keveredésekre, félreértésekre adhat okot a Népzene - népi ritmushangszerek nevű szak elnevezése miatt. Szerencsésebb lenne a: világzene ütő, világ ütő, kézi ütő, etno ütő, jazz-percussion, ethnic-percussion, world-percussion, stb. nevek közül választani.

2 Dobos Magazin: A magyar dobosok szaklapja 2000 óta. Megjelent: 2000 május. – 2014. április. Főszerkesztő: Hollósi László, ISSN: 1586-1007

3 A cikksorozatból 5 rész jelent meg.

4 A kerettantervben háromféle ütő szak van megjelölve: Klasszikus zene – ütő, Népzene - népi ritmushangszerek, Jazz-zene – jazz-dob.

Kialakulása

Ma a gyakorlatban legtöbbször a könnyűzenei hangszeres zenében van jelen a Hand-Percussion. A dobfelszereléshez képest csak később kristályosodott ki a szerepe, került be a „zenei köztudatba”⁵.

A hand-percussion hangszerek története egészen régre nyúlik vissza, egyes hangszerek őseit már az ókorban is felfedezhetjük (például a csörgők őseit, a Sistrum-ot Egyiptomban). Ezen hangszerek elkülönülten, elszigetelten fejlődtek a klasszikus hangszerektől, a hangszergyártók sokáig nem is foglalkoztak velük. Az eredetük miatt formaiságukban, hangtulajdonságaikban még ma is őrzik a tradicionális hagyományokat. Sok szerző emiatt kezdi őket újra felfedezni.

Több bölcsője is volt a hangszercsoportnak: Ázsia, India, Afrika, majd később a rabszolgaság miatt Amerika. Mindig is használták ezeket a hangszereket, de a zenei köztudatba való bekerülés váratott magára.

*Történelmi fordulatok*⁶:

- Dizzy Gillespie felfedezte, és beépítette az afrokubai zenét
- Sonny Rollins – Nyugat-Indiai Calypso
- Charlie Byrdnek és Stan Getznek, akik a brazil szamba cool változatát tették a jazz részévé
- 70-es évekbeli fúziós zenének, amely az úgynevezett „hot” szamba ritmusával gazdagította a kortárs jazzt
- 1947 Chano Pozo kongás, és a dobos Kenny Clarke egymást kiegészítő játéka a Manteca c. Gillespie darabban elősegíti a kettőzött ritmus kifejlesztését

Az 1940-es években fontos fordulópontra⁷ következett be, ekkor jutott el a konga az USA-ba, a kubai zenészek közvetítése révén. Nagyon divatos volt, a legtöbb zenekar akart egy kongást. Majd a kongás elkezdte a többi latin hangszer szólamát is megszólaltatni egymaga, feltehetőleg ez egy fontos pont volt a hangszercsoport evolúciójában. Manapság a world/etno zene térnyerése adott nagy lökést, figyelmet, ismertséget.

A gyökerek a különböző népek tradicionális zenéiben találhatóak. Például: afrikai, arab, ázsiai, indiai, kelta, latin-amerikai zenék. Általában a játékos egy több hangszerből álló úgynevezett setup-on játszik. Ezt minden játékos egyéni ízlése alapján állítja össze, illetve az aktuálisan játszott, előadott zene stílusa alapján.

---

5 Itt most a nyugati zenei kultúrával való kölcsönhatást elemezzük, a szerepek letisztultak a saját környezetükben, kultúráikban.

6 Az idézetek a Kerekes György - Pallai Péter: A jazz évszázada c. könyvből valók (22. o. 8. bekezdés-23. o. 1. bekezdés)

7 Poncho Sanchez: Conga Cookbook (2002 Cherry Lane Music Company), 12. o.

A hangszerek megszólaltatása különböző technikákat⁸ és a végtagok megfelelő függetlenítését igényli. Továbbá kreativitás, improvizativitás, és technikai repertoár is szükségeltetik, hogy a különböző stílusokból, megszólaltatási módokból választani, kombinálni tudjon a játszott zenének megfelelően az előadó.

Oktatás

Ennek a hangszercsoportnak a módszertana, didaktikája jelenleg hazánkban nem kiforrott, nem felépített. Jelenleg nincs még akkreditált tanterve⁹. Szinte teljesen hiányzik a felsőoktatásból, a középfokú oktatásból, és az alacsonyabb művészetoktatás is mellőzi a legtöbb helyen. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen, és a Kodolányi János Főiskolán jelenleg csak jazz-dob oktatás van, a Kőbányai Zenei Stúdióban szintén. A klasszikus zenei oktatás pedig csak érintőlegesen foglalkozik vele, ha ugyan foglalkozik. Ám a Hand-Perussion a zenében évtizedek óta létező trend, színfolt.

Itthon

Egyelőre kicsi a hazai hangszeres irodalma, emiatt ha valaki tanulni szeretne, külföldről kell kottát, oktató DVD-t rendelnie. Vannak hazai oktatóink is, de a sajtósági helyzet miatt (főleg) magánórakon, kurzusokon, és önképzéssel lehet a hangszerjátékot elsajátítani.

Magyar nyelvű irodalom

1. Keönch László Farkas: Az ujjcintányér technikája – Arab táncritmusok
2. Keönch László Farkas: Darbuka 1. (EMB)
3. Dely István – Tabalá kotta¹⁰
4. Budai Krisztián: Gukhe

Külföld

Ha a világban szétnézünk, akkor azt láthatjuk, hogy a tantárgyat több egyetemen is oktatják, szakképzett oktatókkal, például:

1. Mannheim University of Music and Performing Arts - José J. Cortijo¹¹ latin percussion tanár, ő egy alkalommal (2005-ben) már játszott hazánkban a Ceglédi Dobos Gálán.

---

8 Ütéstechnikák, amelyek hangszerekként eltérhetnek. Magában foglalja a hangszer helyes tartását, a helyes kéztartást, és hogy a tenyerünk, vagy ujjaink mely része képzzi majd a megfelelő hangot a hangszeren.

9 Korábban tettem egy kísérletet a tanterv felépítésére, ám eddig hivatalosan nem lett akkreditálva. Az új tantervi publikáció itt olvasható: Budai Krisztián: A NÉPI ÜTŐHANGSZER - Egy új tantárgy körvonalazódik? (Parlando, 2015/2)

10 Ez az anyag egyelőre kiadatlan. Dely Istvánról bővebben: <http://www.istvandely.com/index.htm>

11 José J. Cortijo Biographie-ja az egyetem honlapján: <http://www.muho-mannheim.de/frame.php?path=/wirueberuns/Jazz-Pop>

2. A Berklee College of Music-on Jerry Leake¹²

3. A Royal Academi of Music London-ban 2 tanár foglalkozik dobfelszereléssel, és latin és ethnic percussion-nel: Paul Clarvis, David Hassell.

Felvételi anyagok

University of Music and Performing Arts Mannheim

Percussion – Jazz főtárgy (legfeljebb 20 perc)¹³

- 2 szabadon választott darab (Latin, Fusion, Jazz)

A következőket kell tartalmaznia: Solo, vagy 4-4 vagy 8-8 Chorus. A helyszínen diákokból álló zenekarral kell játszani (dob, basszus, zongora), kérjük kottát hozzon magával. Saját zenészeket nem hozhat! Play Along Cd vagy Sequenzer használata nem megengedett.

- Alapismeretek, alapütések és alapritmusok:

Congas: Egyszerű tumbao és variációk

Bongos: Egyszerű martillo és variációk

Timbales: Abanico, egyszerű cáscara ritmusok, 3/2-es és 2/3-as clave ritmusok, egyszerű kolomp ritmusok (montuno, cha-cha-chá), cáscara és clave játék.

- Egy ütőhangszeres szóló átirata (választott hangszeren). A kottát kell benyújtani.

- Blattolás Big-Band, vagy Combo ütő stimmből.

Versenyek

1. Thelonious Monk International Afro-Latin Jazz Hand Drum Competition, 2000

2. Schlagwerl Cajon Award 2012

3. Tamburi Mundi FRAME DRUM Award 2012

Hangszergyárok szerepvállalása

A nevesebb hangszergyárok keresik, és támogatják a tehetségeket. Különböző endorsement szerződésekkel, hangszertámogatásokkal, előadói kvalitásuktól függően kisebb-nagyobb kedvezményekkel, signed modellekkkel, és azok kikísérletezésével támogatják őket. A „húzónevek” jó marketing értéket hordoznak magukban, emiatt mindkét fél számára kedvezőek lehetnek.

Előadók

---

12 Jerry Lake Biographie-ja az egyetem honlapján: <https://www.berklee.edu/people/jerry-leake>

13 A szöveg németül eredetiben az egyetem honlapján megtalálható: <http://www.muho-mannheim.de/studienfuehrer/aufnahmebedingung/Jazz-Pop.htm#Musiktheorie>

Az első ismert hazai és külföldi előadók, közreadók, közvetítők egy későbbi kutatás tárgyát képezik majd. Ez valamennyire magyarázatot adhat a terjedésére, és a jelenlegi viszonyaira itthon, és külföldön.

Neves magyar előadók, a teljesség igénye nélkül¹⁴

Bartus Zoltán, Czibere József, Dely István, Dely Shango, Dés András, Gábor Andor „UFO”, Horváth Kornél, Jakab Máté, Mogyoró Kornél, Oláh Antal, Ölvedi Gábor, Perger István Guszty, Pusztai Csaba, Szalai Péter, Szendi Gábor, Takács Márton, Varga Lívius, Tar Gergely, stb.

Neves külföldi előadók, a teljesség igénye nélkül

Trilok Gurtu, Thomas Dyani, Luis Conte, Alex Acuna, José J. Cortijo, Hakim Ludin, Paulinho da Costa, Giovanni Hidalgo, Big Black

Gyakran használatos, ide sorolható hangszerek

Membranofon hangszerek¹⁵

Conga, bongo, timbales, darbuka, dumbek, csörgődob, tabla, djembe, taiko, thunder tube, sámándob, egyéb keretes dobok

Idiofon hangszerek

Csörgő, shaker, maracas, cabasa, vibra slap, triangulum, chimes, cintányér, gong, fadob, kalimba, Marimbula, kolomp, log drum, steel drum, cajon, claves, tambora, guiro, pandeiro, esőbot, aquaphon, ocean drum, hangtál, udu, hang drum, bodran, wah wah tube, viharlemez

Egyes Idiofon hangszerek másodlagos idiofonoknak tekinthetők a megszólalás módja miatt. Például a shakerek a belsejükben rejlő töltelék megmozdítása miatt adnak hangot.

Aerofon hangszerek

Szambasíp, szélsíp, egyéb sípok, digeridoo

Kordofon hangszerek

Berimbau, ütőgardon

---

¹⁴ A témáról bővebben a Gramofon online oldalán (<http://www.gramofon.hu/>) egy interjúorozatban lehet olvasni, Útós kis beszélgetések címmel.

¹⁵ A hangszereket a Hornbostel-Sachs-féle osztályozás alapján rendeztük el.

Elektrofon hangszerek

KORG Wawedrum, Roland HPD20 Hand Percussion Pad, stb.

Forrás

1. Budai Krisztián: A hand percussion, Dobos Magazin, XIV. évf. 1. szám (2013. április)
2. Budai Krisztián: A NÉPI ÜTŐHANGSZER - Egy új tantárgy körvonalazódik? (Parlando, 2015/2)
3. Budai Krisztián: Elrabolt ritmusok – különleges ütőhangszerek (Gramofon, 2016/Ősz)
4. Budai Krisztián: Gukhe (Budai Krisztián, 2016, ISMN 979-0-801666-20-8)
5. Krisztián Budai: Langwana (Edition Svitzer, 2015)
6. Budai Krisztián: Népi ütőhangszeres videó lista Parlando, (2015/4)
7. Brauer-Benke József: Afrikai hangszerek (L'Harmattan Kiadó, 2007, ISBN 978 963 9683 59 4)
8. Daniel Genton: Djembefola (1999, EMF, Publication I.D. Music)
9. Daniel Genton: Les Tumbaos de la Salsa (2000, I.D. Music, EMF)
10. Polifónia, különszám, Zeneoktatásunk, 2009. május (3.3 fejezet, Új tantárgyak bevezetése, 28. oldal) http://www.hunmusic.hu/tanulmanyok/zeneoktatunk_fuzet_09.pdf
11. Poncho Sanchez: Conga Cookbook (2002 Cherry Lane Music Company)
12. Váray László: Ütőhangszeres szótár (2012, Pannonhalmi Apátság, ISBN 978-963-9053-90-8)

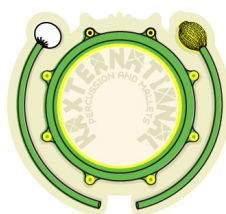
Internetes forrás

1. <http://gramofon.hu/archivum/utos-kis-beszalgetesek-7-bartus-zoltan>
2. http://www.korg.com/us/products/drums/wawedrum_global_edition/
3. <http://www.muho-mannheim.de/>
4. http://www.mzmsz.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=554&Itemid=24
5. https://www.roland.com/us/products/handsonic_hpd-20/

Budai Krisztián

krx.krx@gmail.com

<http://krxternational.blogspot.hu/>

KRXINTERNATIONAL

PERCUSSION AND MALLETS
WWW.KRXINTERNATIONAL.BLOGSPOT.COM